نیتشه
ئەو فەیلەسوفەی دەیویست هەموومان بکات بە شاعیر

مەریوان وریا قانیع

"براکانم، تکاتان لێدەکەم تکا ، بەوەفابن بۆ زەوی و باوەڕ بەو کەسانە مەکەن کە باسی هیوایەکتان بۆ دەکەن لە دەرەوەی زەویدا"
نیتشه

٢٥ مانگی هەشتی ئەم ساڵ سەدساڵ بەسەر مەرگی نیتشەدا تێپەڕی. ئەم بۆنەیە بەسبوو بۆ ئەوەی دەیەها کتێب و سەدەها ووتار لەسەر ژیان و بیر و ئەندێشەکانی ئەم فەیلەسوفە بنوسرێ و دەیەها کۆڕ و کۆنفرانس و هەڵقەی لێکۆڵینەوەشی بۆ سازبدرێت. لە شوێنێکی وەک هۆڵەندادا سەرجەمی کتێبەکانی ئەم فەیلەسوفە ئەڵمانییە سەرلەنوێ چاپکرانەوە و ژمارەیەکی بەرچاویشیان سەرلەنوێ وەرگێڕدرانەوە. ڕەنگە چاپی بیست و نۆهەمی کتێبی " زەردەشت بەم شێوەیە دوا" و مێژووی ژیانی نیتشە کە لە پێنجسەدە لاپەڕەی گەورەدا چاپکرابوو دیارترینی ئەو کتێبانەبن کە کەوتنە بازاڕەوە.

کەم فەیلەسوف هەیە ئەوەندەی نیتشە خوێندنەوەی جیاجیا و ناکۆکی بۆ کرابێت. هەندێک بە فەیلەسوفی نازیەتی لە قەڵەم ئەدەن، هەندێکی دیکە بە فەیلەسوفی سەرمایەداری و ئیمپریالیزم، یەکێک دەڵێت فەیلەسوفی پەرستنی ژیانە، ئەویدی دەڵێت فەیلەسوفی پەرستنی هێز و دەسەڵاتە، یەکێک دیکاتە سەرسەخترینی فەیلەسوفی دژ بە خودا و دژ بە ئاین، یەکێکی دی دەخوازێت فیکری نیتشە و خوداناسی بەیەکەوە کۆکاتەوە، هەندێک وەک نەخۆشترین عەقڵ پێناسیدەکەن و هەندێکی دیش وەک گەورەترین و دووربینترین فەیلەسوفی مێژووی هاوچەرخ، هەندێک دەڵێن گەورەترین فەیلەسوفی ئازادی ڕاستەقینەی ئینسانە، هەندێکی دی جگە لە ئەرستۆکراتێکی دژ بە ئازادی شتێکی دیکەی تێدا نابینن، زۆریش هەن نیتشە بە فەیلەسوفی ئیرادە دادەنێن.
سەرەتاییترین دەرەنجامێک لەم هەموو ناوانە ناکۆکانەوە وەدەستیبهێنین چڕ و پڕی و فرە ڕەهەندی بیری ئەم فەیلەسوفەیە، تەنها فەیلەسوفە گەورەکان ناهێڵن بە ئاسانی خانەبەندیکرێن و لەژێر چەتری پێناسێکدا دەستبەسەربن، ڕۆحی گەورە هەمیشە لە دەرەوەی نەخشە و دۆگما و پێناسە سادەکانی فیکردا دەژی، تەنها داهێنەر و فەیلەسوفە گەورەکان دەتوانن لە یەککاتدا لەشکرێک دوژمن و لەشکرێک هەوداریان هەبێت، وەک گوناهبار و وەک فریشتە ببینرێن، ئەوەی بە تەنها هەر هەوادار و ئەوەش بە تەنها هەر دوژمنی هەبێت زوو دەمرێت و لەیاد دەکرێت، گەورەیی فیکر لە گەورەیی دۆست و گەورەیی دوژمنەکانیدایە.

لەدەرەوەی ئەم هەموو ناکۆکیەدا نیتشە خۆی گومانی لەوە نەبووە کە فەیلەسوفێکی گەورەیە. ئەو بەردەوام دەیگوت "سەدساڵ دوای مەرگم تێمدەگەن من کێم و باسی چیتان بۆ دەکەم، ترسی گەورەشم ئەوەیە دوای مردنم بمپەرستن". لەو نامانەشدا کە بۆ هاوڕێ و دۆستەکانی دەینووسی بەردەوام خۆی وەک " فەیلەسوفی ژیان" پێشکەشدەکرد. ئەمرۆش لەزۆر ڕووەوە ئەم پێناسەیەی نیتشە بەسەر زۆربەی پێناسەکانی دیکەیدا زاڵە.
لە هەشتاکانەوە نیتشە یەکێک لەو فەیلەسوفانەیە کە بەردەوام لەناو زۆربەی مشتومڕە فەلسەفیەکاندا ئامادەیە.

لە هەرشوێنێکدا باس لە ئاین و خوداوەند، باس لە هەقیقەت و دەسەڵات، لە ئیرادە و ئارەزوو، لە جەستە و سۆز، لە ئەتیک و ئەخلاق بکرێت لەوێدا نیتشە ئامادەیە. لە کۆتاییەکانی سەدەی بیستەمدا بیری نیتشە یەکێک لەو سەرچاوە فەلسەفییە گرنگانەیە کە ڕۆحە ڕەخنەییەکان دەرس لە دید و مەنهەج و وێناکردنەکانی وەردەگرن و ئەو لایەنانەی فیکری ئەم فەیلەسوفە گەشەپێئەدەن کە قابیلی گەشەپێدانێکی ڕەخنەیی و بەرهەمهێنە بۆ خوێندنەوەی چەند ڕەهەندێکی دیاریکراوی دنیای هاوچەرخ. بە تایبەتی ئەو ڕەهەندانەی باس لە پەیوەندی نێوان هەقیقەت و دەسەڵات، ئیرادە و مەعریفە، ئەخلاق و ئاین و چەندان مەسەلەی گرنگی دیکەی لەم بابەتە دەکەن.

لە پەیوەندیدا بە فەلسەفەی ژیانەوە وانەی یەکەمی فیکری نیتشە وانەی بە تراژیدیاکردنی ژیانە. بەباوەڕی نیتشە بەبێ گەڕاندنەوەی ڕەهەندی تراژیدی بۆ ژیان، ئینسان لەناو بۆشاییەکی بێئەندازە وەڕسکەر و سەرزەمینی دووبارەبوونەوەیەکی بێتام و پڕ ڕۆتیندا دەژی. تراژیدیا بارگاویکردنی ژیانە بە چەندەها بڕیار و هەڵبژاردنی پێشوەخت نەبینراو و دەرکپێنەکراو و حیساب بۆ نەکراو، تراژیدیا سەفەرە بە جوگرافیایەکدا کە تێیدا نەخشەیەک نییە بتوانێت هەموو نهێنیەکانمان پێبڵێت. بە مانا نیتشەییەکەی تراژیدیا بریتییە لە هەستکردن و ووشیاربوونەوەی ئینسان بە تەنیابوونی خۆی لەبەردەم وجودا بە گشتی و لە بەرامبەر بوونی تاکانەی خۆیدا بەتایبەتی. ڕووداوی هەرە سەرەکی ئەم بوونە تراژیدیەش دەرککردنی ئینسانە بە مەرگی خودا. لە دوای مەرگی خوداوە دڵنیاییەک نامێنێت ئینسان لە دەرەوەی زاتی خۆیدا بەدوایدا بگەڕێت، لەدوای ئەم مەرگەوە هەقیقەتەکان، ئەخلاق، ماناکان هەرهەموویان دەکەونەوە ناو ژیان خۆیەوە و شتێک نامێنێت لەو دیوی ژیانەوە بۆی بگەڕێین. لەبەردەم ئەم مەرگە گەردونیەدا ئینسان ناچارە بەردەوام بۆ خودی خۆی و ئیرادە و ویست و توانا و لاوازیەکانی خۆی بگەڕێتەوە. خودا لای نیتشە ئەو پەناگە میتافیزیکییە گەورەیەیە کە ئینسان بە دەستی خۆی لەناویبردوە و بەم کارەشی جگە لە تەنیاکەوتنێکی گەردونی گەورە هیچیدی بۆخۆی نەهێشتۆتەوە، مانا تراژیدییەکانی ژیان لە دەرککردندایە بەم ڕاستییە وجودیە، دەرککردنیش بەم ڕاستییە و قبووڵکردنی تەحەداکانی جەوهەری تراژیدیایە لای نیتشە.

بێگومان هاتنەکایەی ئەم دیدە تراژیدییە بۆ ژیان ڕووداوێکی سادە نییە. مەرگی خودا و تەنیاکەوتنی ئینسان کۆمەڵێک دەرنجامی گرنگ دەخەنەوە کە سەرلەبەری بوون و تەماشاکردنەکانی ئینسان بەرامبەر بە ژیان و دیاردەکان دەگۆڕن. یەکەمین شتێک ئەم مەرگە لەگەڵ خۆیدا لەناویدەبات بیرۆکەی باشە و چاکەکاری ڕەهایە. مەرگی خودا و ئەو تراژیدیایەی لەم مەرگەوە لە دایکدەبێت وا لە نیتشە دەکات باوەڕی بەوە نەمێنێت کە شتێک هەیە ناوی باشی ڕەهایە و مرۆڤایەتی ناچاربێت هەمیشە و هەموو کات بەدوایدا بگەڕێت. لە سەرزەمینی تراژیدیادا، کە سەرزەمینی ژیانی هاوچەرخی ئینسانە، هەقیقەت لەت لەتە و ئەوەی بە تەنها موتڵەقە مەسەلەی تەنیاکەوتنی ئینسان خۆیەتی. لەت لەتبوونی هەقیقەت مانای نەمانی دڵنیایی ڕەها، کۆتایی مەعریفەیەک کە خۆی بەسەرچاوەی هەموو ڕاستیەکان بزانێت، کۆتایی هەقیقەتێک بۆ هەموو سەردەمانێک بشێت. لەدوای لەت لەتبوونی هەقیقەتەوە ئینسان ناچارە بەردەوام ماناکانی باشە و خراپە، ڕاستی و درۆ و جوان و ناشیرین سەرلەنوێ پێناس بکاتەوە. لەم دیدەدا نیتشە بە شێوەیەکی ڕادیکاڵ هەقیقەت لە دەستی ئاین و هەموو میتافیزیکێکی دیکەی نا ئاینیش دەسێنێتەوە و ڕاستەوخۆ دەیبەستێتەوە بە بوونی ئینسان و هەموو ئەو هاوکێشە وجودیانەی ژیانی ئینسانەوە کە لەسەر زەویدا دێنە کایەوە. تراژیدیا مانای کۆتایی ڕۆژگاری هەقیقەت و دڵنیاییە موتڵەقەکان.

گەڕاندنەوەی ئەم ڕەهەندە تراژیدیە بۆ ژیان، لە ئاستی مۆڕاڵدا، مانای سەندنەوەی ئەخلاق لەدەستی سیستەمە ئەخلاقییەکان و بەخشینەوەی بە ئینسان خۆی، دوای مەرگی خوداوەند ئیدی سیستەمێکی ئەخلاقی گشتگیر نامێنێت هەمووان ناچارکات ملکەچی بین، ئیرادەی بەرهەمهێنانی ئەخلاق لەم ساتە بەدواوە ڕاستەوخۆ دەبێتە پاشبەندی ئیرادەی ئینسان خۆی. لێرەشدا نیتشە ئینسان ناچاردەکات خۆی بەرهەمهێن و دروستکەر و

داهێنەری ئەخلاق و نۆرم و بەهاکانی خۆی بێت، خۆی خۆی و خۆی نەخشە و پلان و ژیانی خۆی دیاریبکات. لەباتی ئەوەی ڕازیبێت لەدەرەوەڕا هێزێک بەناوی ڕاستییەکی موتڵەقەوە یان بەناوی هێزێکی میتافیزیکی دەرەوەی ژیان و دەرەوەی ئینسانەوە ئاغای بێت و شتەکانی بۆ دەستنیشانکات، خۆی دەبێتە دەستنیشانکەری چییەتی و چۆنیەتی چارەنووس و ئەخلاق و ئیرادە و هەڵبژاردنەکانی خۆی. بەم کارەش ژیان دەبێتە سەرزەمینی ملاملانێی ناوەکی و سەرزەمینی بڕیاردانی بەردەوام و سەرزەمینی وونکردنی ئەو دڵنیاییە موتڵەقانەی ڕاستەوخۆ پێمان دەڵێن چی باشە و چی خراپ، ژیان دەبێتە ڕستێک بەرپرسیاریەتی گەورە لە بەرامبەر خود و دنیا و ئیرادەدا. لە دۆخێکی لەم بابەتەدا ئینسان ناچارە شتەکان هەمیشە و سەرلەنوێ پێناسبکاتەوە، بەردەوام ماناکانی باشە و خراپە، بەختەوەری و بەدبەختی، هەقیقەت و درۆ، ئازادی و کۆیلەبوون بۆ جاری هەزارەهەم بنووسێتەوە. چونکە کە خودا دەمرێت هەموو پێناسەکان دەگۆڕێن، کە تراژیدیاش دەبێتە ماڵی بوون هیچ مانایەک بە نەگۆڕی نامێنێتەوە. ئەم مەسەلەیەیە وا لە نیتشە دەکات بڵێت ژیان کارێکی هونەریە و ئینسان دەبێت ببێتە ئەو هونەرمەندەی خۆی دەستنیاشانی مانا و فۆرم و ناوەرۆکی ژیان و کارەکانی خۆی بکات، کردنی ژیان بە هونەر مانای گۆڕینی ژیان لە شتێکی پێشوەخت پێدراو و دەستنیشانکراو و تەواو بووەوە بۆ تەوژمێک لە گۆڕان و جوڵەی بەردەوام و کارکردن بۆ بنیادنانی هونەرمەندانەی خود.

کەم فەیلەسوف هەیە ئەوەندەی نیتشە سەرزەمینی بێت و لە ئارەزو ترس و چاوقایمی وحەز و توانا و ئیرادەی ئینسانەوە ئاڵابێت. نیتشە تا ئەو ڕادەیە سەرزەمینییە کە ئاسمانیش دەکاتە بەشێک لە سەرزەمین، دەیکاتە فەزایەکی هەڵواسراو کە بەش بە بەشی لە سەرزەمیندا دروستکراوە و دواتر لەلایەن خەیاڵی ئەو کۆیلانە بۆ ئاسمان بەرزکراوەتەوە کە ئیرادەی بەرگری و موغامەرەیان تێدا کوژاوەتەوە. جەوهەری ئەم ئاسمانە سەرزەمینییە جەوهەری ئیفلیجکردنی ئیرادە و سەندنەوەی سەروەریە لە ئینسان، دنیایەکە کەسانێکی دیاریکراو بۆ کۆیلەبوونی خۆیان و پەکخستنی ئیرادە و کوشتنی ڕۆحیەتی سەرچڵانەی هەموان دروستیانکردوە. نیتشە لەم بۆچوونانەیدا یەکێکە لە ڕەخنەگرە هەرە چاوقایمەکانی ئاین و بەناوی سەرزەمینیبوونەوە داوا لە ئینسان دەکات بە وەفابێت بۆ دنیا و خۆی و ئیرادەی. نیتشە ئینسان ئامۆژگاری دەکات لەو ڕاستیە تێبگات کە ژیان هەمیشە ڕووی لە کۆتاییە و لە جەوهەردا سەفەرێکی کورت و لە هەموو ساتێکدا قابیلی کوژاندنەوەیە، بۆیە داوای ئەوە دەکات هەموان سەرقاڵی ئەوەبین ژیانی خۆمان بکەینە پرۆژەیەکی ئیستاتیکی و بەردەوام سەرگەرمی تازەکردنەوە و گۆڕان و کرانەوەی سنوورەکانی بین..

نیتشە خۆی کوڕی قەشەیەک بوو و لە خێزانێکی ئاینییدا گەورەبوو، بەڵام دواجار بووە یەکێ لە ڕەخنەگرە هەرە گەورە و کوشندەکانی مەسیحیەت. بەڕای نیتشە یاسا و ئەحکام و داواکاریە ئاینیەکان جگە لە دروستکردنی بەندیخانەیەکی ڕۆحی شتێکی دیکە نین و ئاین دوژمنی یەکەمی ئازادی و دوژمنی یەکەمی ژیان و دوژمنی یەکەمی ئیرادەی ئازادە. لەم ڕووەوە شەڕی نیتشە لەگەڵ ئایندا یەکێک لە شەڕە هەرە گرنگ و گەورەکانی فیکرە لەگەڵ ئایندا. جەوهەری تراژیدیا لای نیتشە لە قوڵاییدا پەلاماری فرەلایەنی ژیانە بۆسەر تاکلایەنی ئاین و تاکمانایی هەر یەقینێکی میتافیزیکی دیکە. نیتشە لەباتی تەسلیمبوون بە یاسا پێشوەخت نووسراو و لە ئەزەلەوە پێدراوەکان ئینسان بانگێشەی ئەوە دەکات خۆی بیر لە دنیا و ڕووداو و کار و کردەوەکانی خۆی بکاتەوە، خۆی بەرپرسیاریەتی خۆی هەڵگرێت و ئیرادەی خۆی بکاتە سەرچاوەی پەیوەندیکردن بە دنیاو بوون و ژیانەوە نەک ئیرادەیەک لەدەرەوەی ئەم شتانەوە ئەمر بکات. نیتشە ئەوەندە پێ لەسەر سەربەخۆیی ئینسان و سەربەخۆیی ئیرادە دادەگرێت داوای ئەوە دەکات کەس نەکەوێتە دوای بیر و بۆچوونەکانی و هەرکەس لە شوێنی خۆیەوە لە هەوڵی ئەوەدا بێت خۆی بیر و بۆچوون، ئەخلاق و شێوە ژیانی خۆی بەرهەمبهێنێت و دنیای خۆی خۆی بینابکات.

بۆ پیادەکردنی ئەم ستراتیژییە وجودیە نیتشە ئامۆژگاریمان دەکات هەموومان ببینە شاعیری ژیانی خۆمان. مەبەستی نیتشە لە شاعیربوون بوون بە خاوەنبوونی ژیانە، شاعیربوون مانای ئەوەی هەرکەس خۆی خاوەنی ژیانی خۆی و ماناکانی ژیانی بێت. بەباوەڕی نیتشە ژیانی هەر کەسێک بریتییە لە حیکایەتێک، ئێمە دەبێت

نووسینەوەی ئەم حیکایەتانە لە کەسانی دیکە بسێنینەوە و خۆمان حیکایەتی خۆمان بنووسینەوە. بەڵام بۆ ئەوەی ببینە حیکایەتنووسی ژیانمان دەبێت هەریەکێکمان سەرەتا ژیانی خۆی خۆشبوێت، دەبێت لە چارەنووس و ئازار و مەترسیەکانی ناو ئەم ژیانە نەترسین، نا نەک ترس، نیتشە تا ئەو شوێنە دەڕوات و دەڵێت پێویستە هەرکەسێک چارەنووسی خۆی خۆشبوێت. بەڵام نووسینەوەی حیکایەتەکانی ژیان کارێکی ئاسان نییە، خۆشویستنی چارەنووس و کردنی ژیان بە قەسیدەیەکی کراوە بیابانێک لە زەحمەتی لە دواوەیە. بۆئەوەی ببین بە نووسەری حیکایەتەکانی خۆمان، بۆئەوەی لە چارەنووسی خۆمان نەترسین و بتوانین سەما بە مەترسیەکانی ناو ئەم چارەنووسە بکەین، دەبێت خاوەنی فیکرێکی بنیادنەر و داهێنەربین، فیکرێک ئەکتیف لەسەر ژیان و دنیا و مەترسییەکان کاربکات، فیکرێک بنیادنەری جیهانبینی و دیدێکی کراوەبێت بۆ ژیان، فیکرێک بەردەوام هەم تێبینی خۆی بکات و هەم تێبینی ژیان، بەچاوێکی هونەرمەندانەوە لە ژیان و بوونی خۆی بڕوانێت و مەترسیەکان وەک داوەتکردنێک بۆ سەماکردن تەماشا بکات. لەم سیاقەدا نیتشە خۆی وەک دواهەمین قوتابی ئەو خودا پڕ پێکەنین و پڕ سەمایە دەناسێنێت کە پێیدەڵێت دیۆنیسوس. نیتشە دوای ئەو هەموو ڕەخنە کوشندەیەی لە ئاین پێماندەڵێ من ئاینێکم بۆ هێناون، بەڵام نە ئاینێکی ئاسایی بەڵکو ئاینێکی تراژیدی. ئاینێک تێیدا ئینسان خۆی چارەنووسی خۆی دیاریدەکات و خۆی سەروەری خۆیەتی. لەنێوان ئینسان و ئەم چارەنووسیەشدا خۆشەویستی، ئیرادە و ئارەزوو هەیە، نەک قەدەرێکی نابینا و سەپاو.

بەڵام نیتشە هەمیشە ئەم پیاوە دیۆنیسیسییە نەبووە کە ئامێزی بە ژیاندا کردبێت، ڕۆژگارێکی درێژ لە ژێر کاریگەری فیکری شۆپینهاوەردا دنیای وەک تاریکستانێک بینیوە. ڕەشبینی شۆپێنهاوەر بەشێک بووە لە دیدی نیتشە بۆ ژیان، لەپاڵ شۆپێنهاوەردا سەردەمانێک باوەڕی وابووە کە ژیان بریتیە لە ئازارێکی بەردەوام، ئینسانی ووشیار و حەکیم ئەو کەسە نییە عەوداڵی دۆزینەوەی زۆرترین خۆشی بێت بەڵکو ئەو کەسەیە سەرقاڵی ئەوەیە کەمترین ئازار بچێژێت. لەو قۆناغە شۆپێنهاوەریەدا نیتشە باوەڕی وابووە تێرکردنی ئارەزووەکان جگە لە وەهم شتێکی دیکە نییە و ئینسان هەرگیز ناتوانێت هەموو ئارەزووەکانی تێربکات، بەڵام دواتر نیتشە لەژێر کاریگەری ئەم فەیلەسوفە دەردەچێت و ژیان لەو تاریکییە ئەبەدیەدا نابینێت کە شۆپنهاوەر پێشنیاریدەکات. لەمە بەدوا نیتشە تێرکردنی ئارەزووەکان وەک هەنگاوێکی سروشتیی و پێویستی گەیشتن بە مەسەلەی باشی و چاکەکاری تێدەگات. بەڵام لە ژیانی تایبەتی خۆیدا بەشێوەیەکی سۆفیانە ژیاوە و دژایەتیەکی گەورەی خواردنەوەی ئەلکهولی کردوە، نیتشە لەهەموو ژیانیدا تەنها جارێک چوار پەرداخ بیرەی خواردۆتەوە، لە هەرشوێنێک دانیشتبێت هەمیشە شیری داواکردوە. بەلای نیتشەوە ئەلکهول و مەسیحیەت وەک یەک وان، هەردوکیان کاریان بێهۆشکردنی ئینسانە. بە باوەڕی ئەو گەورەترین دوو دەرمانی بەنجکردن لە ئەوروپادا بریتین لە ئەلکهول و مەسیحیەت. مەسیحیەت فەلسەفەی ئەو کۆیلە تەمبەڵانەی ناو ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانی بووە کە تاقەتی تەحەداکردنی ژیانیان نەبووە، تاقەتی بەکارهێنانی ئیرادەی خۆیان و تێپەڕین بەناو تراژیدیاکانیاندا نەبووە. هەڵوێستی نیتشە لە مەسیحیەت هەڵوێستی فەیلەسوفێکە کە ئیرادەی ئینسان و ئارەزووەکانی لەپێشتردادەنێت تا هەر بەها و نۆرم و یاسا و حەڵاڵ و حەرامێک لەدەرەوەڕا بەسەر ژیان و بەسەر ئینساندا، بەناوی هەقیقەتێکی بان ـ ئینسانی و ئاسمانیەوە، سەپێندرابێت. نیتشە تا سەر ئێسقان فەیلەسوفێکە دژ بە ئاین. بەباوەڕی ئەو ئینسان لە ئایندا ئیرادەی خۆی ئەدۆڕێنێ و تەسلیمی لاوازیەکانی خۆی ئەبێت. ئاین بەپلەی یەکەم بیرنەکردنەوە و قبووڵکردنێکی بێتێفیکرینی لاوازیەکانی ژیانە. ئاین فەلسەفەی کۆیلەیەتیە، فەلسەفەی ئەو ئینسانە بچووکانەیە کە نایانەوێت ژیانیان بکەنە پەلامارێکی بەردەوام بۆسەر خاڵە لاواز و نەخۆشەکانی ناو ژیان خۆی. ئاین نەک تەنها ئیرادە وێران دەکات، بەڵکو ئارەزووەکانیش دەکوژێت. نیتشە بیرۆکەی چاکەکاری ئاینی ڕەتدەکاتەوە، چونکە چاکەکاری ئاینی کۆمەڵێک ئەخلاقیاتە لە جەوهەردا دژ بە ژیان و دژ بە خەون و ئیرادە و تواناکانی ئینسانن. دژ بە ژیانێکن تراژیدیای کردبێتە فەلسەفەی خۆی، ژیانێک بەردەوام چەپڵە بۆ ئیرادە لێبدات و خۆی فۆرم و ناوەڕۆکی خۆی دیاریبکات. نیتشە دوژمنی هەرسەرەکی قەناعەت و لاوازی و گلەیی و گازەندەکردن بووە. ئەو گۆرانیبێژی ئیرادە و شاعیری گەمەکردن بە ژیان و سەماکەرێکی وجودیانەیە کە تێیدا ئینسان هەمیشە لەلێواری مەترسیدا ماناکان و مەوداکانی خۆی

دەستنیشاندەکات. ئەم گۆرانی گوتنە بۆ ژیان و ئیرادە و هێز و چاوقایمی و بازادانی پڕ مەترسییە نیتشە دەکاتە یەکێک لە سەرسەخترین دوژمنەکانی ئاین. ئاین ژیان دەکاتە تەسلیمبوونێکی سەرتاسەری و دەیکاتە سەرزەمینی پەککەوتنی ئیرادە، ژیان لە ناو ئایندا ژیانێکە چارەنووسی خۆی لە دەستی خۆیدا نییە، ئاین پەلکێشی دەکات لەباتی ئەو ئاین پەلکێشکات. ئاین ژیان دەکاتە بوونەوەرێکی بچووک و ترسا و نەک ژیان ئەو بکاتە سەرزەمینی سەرچڵی و موغامەرە و گەمەی چاوقایمانە. ئاین مەعریفەیەکە جۆرێک لە دڵنیایی و جۆرێک لە وەهمیش پێشکەشدەکات، ئینسان لە بوونەوەرێکی یاخییەوە دەکاتە بوونەوەرێکی گوێڕایەڵ و ملکەچ، لە پیاوێکەوە ڕۆحی پڕ بێت لە نەخێرکردنێکی ئیرادەگەرانە دەیکاتە بوونەوەرێکی تەسلیم بە هەموو شێوەکانی بەڵێ گووتن. مەعریفەی ئاینی مەعریفەی ترسە، نیتشە ئەو فەیلەسوفەیە کە دەڵێت من مەعریفەیەکم ناوێت بێ مەترسی، ژیان بەبێ مەترسی و موغامەرە مانای نییە، پێویستمان بە گەڕاندنەوەی عەقڵەیتی ئەو شازادانەیە کە گەمەیان بە ژیانی خۆیان دەکرد و ئامادەبوون بۆ پاراستنی غروری خۆیان ژیانیان لەدەستبدەن.

نیتشە باوەڕی وایە ئاین تەسلیمبوون، بچووکیی، قەناعەتهێنان و بێدەسەڵاتی وەک چاکەکاری پێناسدەکات. ئاین ژیان دەکاتە لاپەڕەیەکی سپی تەسلیمبوو بە هەر حەرفێک لەسەری بنووسرێت. ئەوەی لەم گەمەیەی ئێندا ئەدۆڕێت توانای ئینسانە بۆ نووسینەوەی حیکایەتەکانی خۆی. ئاین بەسەندنەوەی توانای نووینەوەی حیکایەتەکان دزییەکی گەورە لە ژیان دەکات و ئینسان بە تالانکراوی بەجێدەهێڵێت. قەناعەتی ئاینی لای ئەم فەیلەسوفە چییە جگە لە تاڵاکردنی خەزێنە نادیارەکانی ژیان، قەناعەت کوشتنی هەموو ئەو ئەگەرانەیە کە دەشێت لە قووڵایی ساتە مێژوویە جیاجیاکاندا پەنهانبێت. نیتشە گەورەیی ژیان لە گەورەیی تەحەداکانیدا دەبینێت، ژیان لەوکاتەدا مانا بەرزەکانی خۆی وەردەگرێت کە تەحەداکانی گەورە و پڕ مەترسی بن.

خودا کە دەڕوات ئینسان بەجێدەهێڵێت بۆ خۆی و بۆ هەڵبژاردنەکانی خۆی، بە ئینسان دەڵێت من تۆم دروستکردوە، ئەوە دنیا و ئەوەش زیندەگی، بڕو خۆت پادشای خۆت و خۆت سەروەری ژیانی خۆت بە. کۆچی خودا مانای لەدایکبوونی خودایەکی دیکەیە کە هەموو شتەکان و هەموو چارەنووسەکان و هەموو بڕیارەکان ئەداتەوە دەستی ئینسان خۆی.

بۆ نووسینی ئەم باسە سود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:
بەشە فەلسەفییەکەی ڕۆژنامەی Trouw ڕۆژی ٢-٩-٢٠٠٠
بەشە فەلسەفییەکەی ڕۆژنامەی Trouw ڕۆژی ٩ سێپتێمبەر:
Filosofie Magazine ژمارەی ٧ مانگی ٩ ساڵی ٢٠٠٠

تێبینی:
بەبێ وەرگرتنی ڕەزامەندی نوسەر هیچ کەسێک یان دەزگایەک مافی لەچاپدانەوە و بڵاوکردنەوەی ئەم بابەتەی نییە.